

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою МДУ

від 26.12.2025 протокол № 6

введено в дію наказом МДУ

від 26.12.2025 № 149

Тетяна МАРЕНА

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників
«СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕДАГОГІЧНІ
ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ»**

Розробники: Маріупольський державний університет (Нетребка Марина Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти; Хаджинова Ірина Володимирівна, старший викладач кафедри педагогіки та освіти).

Напрямок підвищення кваліфікації: формування наскрізних умінь здобувачів освіти через запровадження соціально-емоційного навчання.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти на тему «Соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи» (Наказ МОН від 04.11.2025 р. №1465)

Термін дії програми: з 01.02.2026 до 01.02.2030 року

Рецензенти:

Задорожна-Княгницька Леніна Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, декан психолого-педагогічного факультету.

Шкуринська Тетяна Іванівна – директор опорного закладу освіти «Сартанський ліцей імені Героя України Бойка В.С.» Маріупольського району Донецької області.

Шифр АЗ-А4/2026/005

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний освітній простір України функціонує в умовах тривалих кризових впливів, що охоплюють соціальну, безпекову, психологічну та ціннісну сфери життя суспільства. Війна, соціальна нестабільність, досвід втрат і вимушених змін істотно трансформують емоційний стан учасників освітнього процесу, позначаються на поведінкових моделях учнів, їхній здатності до саморегуляції, концентрації уваги, конструктивної взаємодії та відповідального прийняття рішень. За таких умов освітній процес потребує не лише передачі знань, а й цілеспрямованого розвитку особистості учня, його внутрішніх ресурсів, емоційної зрілості та соціальної компетентності. Саме тому соціально-емоційне навчання (далі – СЕН) розглядається як необхідний складник сучасної педагогічної практики та важливий механізм реалізації ідей Нової української школи (далі – НУШ).

Програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Соціально-емоційне навчання: педагогічні інструменти розвитку особистості учня» спрямована на подолання розриву між усвідомленням значущості соціально-емоційного розвитку учнів та реальними можливостями педагогів системно впроваджувати відповідні підходи у щоденній освітній діяльності. Програма відповідає актуальному запиту педагогічної спільноти на розширення професійного інструментарію, що дозволяє інтегрувати розвиток емоційної сфери, соціальних навичок і ціннісних орієнтацій учнів у навчальні предмети, виховні практики та шкільне середовище загалом.

Програма підвищення кваліфікації розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти на тему «Соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи» (Наказ МОН від 04.11.2025 р. №1465) та укладено відповідно до чинної нормативно-правової бази України у сфері освіти та ґрунтується на положеннях Концепції «Нова українська школа», законів України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», Державного стандарту початкової освіти, Державного стандарту базової середньої освіти, Державного стандарту профільної середньої освіти. У зазначених документах окреслено стратегічну роль наскрізних умінь і ключових компетентностей як основи життєвої успішності особистості, а також визначено професійні функції педагога, пов'язані зі створенням психологічно безпечного, підтримувального та інклюзивного освітнього середовища.

Зміст програми підвищення кваліфікації орієнтований на формування у педагогічних працівників здатності проєктувати та реалізовувати освітній процес із урахуванням соціально-емоційних потреб учнів різного віку. Програма забезпечує розвиток психологічної, емоційно-етичної, здоров'язбережувальної компетентностей, що є необхідними для

налагодження ефективної взаємодії з учнями, батьками та колегами, профілактики емоційного вигорання, підтримки учнів у складних життєвих ситуаціях. Реалізація програми сприяє розвитку готовності вчителів розвивати в учнів уміння усвідомлено керувати власними емоціями, критично мислити, співпрацювати, розв'язувати проблеми та відповідально діяти в соціумі, що відповідає пріоритетам державних стандартів загальної середньої освіти.

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 год. (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми: підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання здійснюється із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Навчальні заняття проводяться з використанням програмних засобів для організації відео- та вебконференцій із забезпеченням зворотного зв'язку та обов'язковою участю слухачів.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (очна / дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: формування готовності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до системного впровадження соціально-емоційного навчання як засобу розвитку особистісних і соціальних якостей учнів.

Завдання підвищення кваліфікації:

- окреслити для педагогічних працівників теоретико-методологічні основи соціально-емоційного розвитку учнів у контексті реалізації освітніх пріоритетів Нової української школи;
- сформулювати у слухачів цілісне бачення соціально-емоційного навчання як невід'ємної складової розвитку особистості учня, що впливає на його мислення, поведінку, взаємодію та здатність адаптуватися до змін;
- забезпечити освоєння педагогами прикладних методів, технік і форматів соціально-емоційного навчання з можливістю їх гнучкого використання в освітньому процесі;
- сприяти розвитку професійної спроможності педагогічних працівників організовувати освітнє середовище, яке підтримує психологічне благополуччя, безпеку та залученість усіх учасників освітнього процесу.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: Програма підвищення кваліфікації сприяє вдосконаленню компетентностей, передбачених професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (затвердженим наказом МОН від 29.08.2024 № 1225): психологічна компетентність (Б1), емоційно-етична компетентність (Б2), компетентність педагогічного партнерства (Б3).

Очікувані результати підвищення кваліфікації

За результатами проходження курсів підвищення кваліфікації слухач/слухачка має:

- усвідомлювати зміст і значення соціально-емоційного навчання як складової сучасного освітнього процесу та аргументовано визначати його внесок у розвиток наскрізних умінь учнів відповідно до вимог державних стандартів освіти;
- проєктувати й реалізовувати освітні ситуації з використанням підходів соціально-емоційного навчання, спрямовані на розвиток у здобувачів освіти критичного й системного мислення, емоційної саморегуляції, здатності до співпраці та ефективного розв'язання проблем;
- здійснювати обґрунтований вибір і практичне застосування методів та інструментів соціально-емоційного навчання в навчальній і виховній діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- організовувати та підтримувати освітнє середовище, що відповідає принципам безпеки, психологічного комфорту та сприяє соціально-емоційному розвитку й формуванню наскрізних умінь усіх учасників освітнього процесу.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: система оцінювання базується на компетентнісному підході та принципах безперервного професійного розвитку. Ключовим показником успіху є реалізація індивідуального проєкту, що розглядається як досвід професійної трансформації. Замість класичного контролю теоретичних знань застосовується верифікація вмінь вчителя ефективно маневрувати у складних педагогічних обставинах. Захист роботи стає прямим доказом готовності до оперативного моделювання рішень та системного управління освітніми викликами в умовах закладу освіти.

Модель оцінювання – накопичувальна (100-бальна система). Результат складається з трьох компонентів, представлених у таблиці

Компонент оцінювання	Вид діяльності	Макс. балів
Поточний	Участь дискусіях, аналізі кейсів, проєктування цифрового контенту, моделювання фасилітаційних сесій, розроблення рефлексивних щоденників тощо.	40
Проміжний	Виконання практичних завдань	20
Підсумковий	Захист випускної роботи (проєкту)	40
РАЗОМ		100

Оцінювання здійснюється за чотирма основними критеріями:

1. Когнітивний (знання): демонстрація розуміння теоретичних засад соціально-емоційного навчання, його цілей, складників та ролі у розвитку

особистості учня і формуванні наскрізних умінь відповідно до вимог державних освітніх стандартів.

2. Методично-практичний (уміння): демонстрування здатності добирати та застосовувати педагогічні інструменти соціально-емоційного навчання (вправи на усвідомлення емоцій, розвиток емпатії, саморегуляції, співпраці) у змодельованих навчальних і виховних ситуаціях.

3. Комунікативний (взаємодія): демонстрування вміння організовувати педагогічну взаємодію на засадах довіри, поваги, недискримінації та підтримки, створювати безпечний і психологічно комфортний простір для соціально-емоційного розвитку учнів.

4. Аналітико-рефлексивний: демонстрування здатності аналізувати власну педагогічну діяльність у контексті впровадження соціально-емоційного навчання, оцінювати його вплив на розвиток учнів та визначати напрями подальшого професійного вдосконалення.

Зміст підсумкової атестації полягає у захисті розробленого кожним слухачем / слухачкою проекту.

Шкала оцінювання результатів

Бали	Рівень досягнень
90–100	Слухач/слухачка впевнено володіє теоретичними засадами соціально-емоційного навчання, ефективно застосовує педагогічні інструменти СЕН у змодельованих освітніх ситуаціях, демонструє високий рівень емпатії, рефлексії та готовність до системного впровадження СЕН в освітньому процесі.
75–89	Слухач/слухачка розуміє концепцію та основні підходи соціально-емоційного навчання, уміє добирати інструменти СЕН, однак потребує додаткового досвіду для їх гнучкого й послідовного використання в складних педагогічних ситуаціях.
60–74	Слухач/слухачка володіє базовими знаннями із соціально-емоційного навчання, проте відчуває труднощі в практичному застосуванні інструментів СЕН та інтеграції їх у цілісний освітній процес.
менше 60	Слухач/слухачка не продемонстрував/не продемонструвала достатнього рівня розуміння суті соціально-емоційного навчання та не опанував/не опанувала базові педагогічні інструменти розвитку соціально-емоційних умінь учнів.

Для отримання сертифікату слухач/слухачка має накопичити за всіма компонентами оцінювання не менше 60 балів.

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами успішного завершення навчання за освітньою програмою слухачі отримують сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Вартість: 10 слухачів –1490,00 грн
 15 слухачів –1300,00 грн
 20 слухачів –1100,00 грн
 30 слухачів -750,00 грн

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено формування змісту за модульним принципом, де 70% часу відведено на практичну підготовку, що передбачає широке використання інтерактивних методів навчання (участь в дискусіях, аналізі кейсів, проектування цифрового контенту, моделювання фасилітаційних сесій, розроблення рефлексивних щоденників тощо).

Підсумкові заходи передбачають презентацію та захист розробленого проєкту, а також участь в обговореннях і аналізі всіх робіт на захисті.

Зміст програми складається з двох модулів та восьми взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі розробляють та захищають проєкт. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники – 100 балів. Прохідний бал – 60. Учасники, які успішно пройшли навчання та захистили підсумковий проєкт, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 30 год, з них: 6 год – лекційні заняття, 16 год – практична робота, 6 год – самостійна робота, 2 год – контрольні заходи (захист розробленого проєкту).

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ І. СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ: ВІД ГЛОБАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ					
Тема 1.1. НУШ і наскрізні вміння крізь призму світового досвіду соціально-емоційного навчання	2	2	-	-	4
Тема 1.2. Суть соціально-емоційного навчання. Створення безпечного, здорового та		2	-	-	2

інклюзивного освітнього середовища					
Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Міжнародні дослідження ДОСЕН I TALIS	2		1	-	3
Тема 1.4. Міжнародні програми СЕН, їх інтеграція в освітній процес НУШ		-	1	-	1
Разом за модулем	4	4	2	-	10
МОДУЛЬ 2. НАСКРІЗНІ ВМІННЯ В РАМЦІ НУШ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ					
Тема 2.1. Критичне і системне мислення		2	-	-	2
Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями	-	4	-	-	4
Тема 2.3. Прокачуємо СЕЕН змінила	2	2		-	4
Тема 2.4. Співпраця в колі учнівства, учительства, батьківської спільноти	-	4	-	-	4
Разом за модулем	2	12		-	14
Підготовка проєкту			4	-	4
Підсумкові заходи				2	2
Усього	6	16	4	2	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. **СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ** **ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ: ВІД ГЛОБАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДО** **УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ**

Тема 1.1. НУШ і наскрізні вміння крізь призму світового досвіду

соціально-емоційного навчання

Соціально-емоційне навчання (СЕН): сутність та значення. Розвиток емоційного інтелекту. Важливість СЕН для успіху в житті та навчанні. Наскрізнi вміння НУШ як віддзеркалення соціально-емоційних навичок.

Тема 1.2. Суть соціально-емоційного навчання.

Створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища. Соціально-емоційне навчання як цілеспрямований процес, який допомагає розвивати ключові життєві компетентності. Суть СЕН у навчанні розуміти себе, свої почуття та мотивації, ефективно взаємодіяти з навколишнім світом. Інструменти СЕН для створення безпечного, здорового та інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти. Навчання за допомогою практичних занять, дискусій, рольових ігор та моделювання реальних ситуацій.

Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Міжнародні дослідження ДОСЕН і TALIS.

Результативність упровадження СЕН. Створення атмосфери співпереживання (емпатії) в класі є ключовою складовою соціально-емоційного навчання. Переваги СЕН для учнівства: академічний прогрес, зниження агресії, покращення психічного здоров'я, розвиток емпатії. Методи (анкетування, тести, спостереження, самооцінювання, рефлексія тощо) вимірювання соціально-емоційних навичок для їх розвитку. Учителство як провідник розвитку соціально-емоційних навичок учнівства. Роль вчителя у соціально-емоційному навчанні: виступає не лише носієм знань, а й фасилітатором, наставником і прикладом соціально-емоційно компетентної поведінки. Адаптація соціально-емоційного навчання передбачає врахування вікових, психологічних, культурних та індивідуальних особливостей учнів.

Урахування результатів міжнародного дослідження ДОСЕН (дослідження соціально-емоційних навичок) під час організації соціально-емоційного навчання. Досвід участі України в ДОСЕН у 2023-2024 рр. Інтеграція в НУШ і використання СЕН на різних уроках. Потреби вчителства в розвитку соціально-емоційних навичок крізь призму міжнародного дослідження TALIS (Teaching and Learning International Survey).

Тема 1.4. Міжнародні програми СЕН, їх інтеграція в освітній процес НУШ

Міжнародні програми СЕН в Україні (Програма соціально-емоційного та етичного навчання, «Зерна», «Майндфулнес» тощо). Розвиток наскрізних умінь здобувачів НУШ у процесі впровадження міжнародних програм СЕН. Адаптація міжнародного досвіду СЕН до культурного контексту України. Міжнародна організація з поширення соціально-емоційного навчання CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) та її інформаційні ресурси для вчителства.

МОДУЛЬ 2.

НАСКРІЗНІ ВМІННЯ В РАМЦІ НУШ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

Тема 2.1. Критичне і системне мислення

Критичне мислення як здатність аналізувати інформацію неупереджено, оцінювати її достовірність, знаходити логічні зв'язки та формувати власні, обгрунтовані висновки. Системне мислення як уміння бачити цілісну картину, розуміти, як різні частини взаємодіють між собою в складній системі. Виявлення причинно-наслідкових зв'язків, передбачення наслідків змін та розуміння динаміки процесів, а не лише окремих елементів. Практичні інструменти для розвитку критичного й системного мислення в освітньому процесі.

Вправи на розвиток критичного мислення: «Детектив думок», «П'ять чому», «За і проти». Вправи на розвиток системного мислення: «Мапа зв'язків», «Що буде, якщо...?», «Аналіз системи чи предмету. Хто залучений до її функціонування».

Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями

Основні емоції. Конструктивне керування емоціями як здатність розуміти, приймати та ефективно реагувати на власні почуття і адекватно сприймати емоції інших. Чітке розуміння своїх відчуттів. Відчуття емоції без засудження. Визначення причин виникнення емоцій. Вибір здорових способів вираження почуттів. Здатність змінювати поведінку відповідно до емоційного стану, щоб досягти бажаних результатів, не піддаватися руйнівним імпульсам.

Тема 2.3. Прокачуємо СЕЕН

Практики спрямована на розвиток емоційної стійкості, саморегуляції, емпатії та навичок безпечної взаємодії у дітей і дорослих. Практики можуть застосовуватися в освітньому середовищі, під час групової та індивідуальної роботи, а також у повсякденному житті.

Колекція практик для дорослих та дітей: ресурсність; заземлення; миттєва допомога; жести; співпереживання собі; пригадуємо доброту; вдумливість; давати раду ризикованим емоціям; сила стриманості; вирішення конфліктів; дізнаємося одне про одного; ми всі пов'язані між собою.

Тема 2.4. Співпраця в колі учнівства, учительства, батьківської спільноти

Співпраця з учасниками освітнього процесу як ефективна взаємодія для досягнення спільної мети. Об'єднання зусиль, знань та ресурсів таким чином, щоб результат перевершував суму індивідуальних внесків. Здатність слухати, розуміти та враховувати думки інших. Чітке висловлення ідей та відкритий обмін інформацією. Визначення та виконання обов'язків у команді. Готовність підтримувати однолітків і одноліток та ділитися знаннями. Конструктивний пошук спільних рішень у разі розбіжностей. Усвідомлення колективної відповідальності за результат.

Практичні інструменти розвитку в учнівства здатності до співпраці з іншими. Вправи: «Спільний малюнок», «Вежа з соломинок». Груповий проєкт «Інтеграція СЕН у шкільні предмети».

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Створення «Інтелектуального дзеркала» конфлікту.
2. Ведення щоденнику емоцій і самоаналіз.
3. Проєктування арттерапевтичного інструментарію для психоемоційної підтримки вчителів та учнів.
4. Розроблення та візуалізація інтерактивної моделі вправи за системою СЕЕН.
5. Створення практичної моделі співпраці з батьками «СЕЕН: єдиний емоційний простір».
6. Моделювання архітекtonіки уроку СЕЕН для різних освітніх рівнів.

3.2. Завдання для підсумкового контролю

Проєктування персональної «Екосистеми стійкості та СЕЕН» для освітнього простору

Інструкція: Завдання проєкту полягає у здійсненні цілісного конструювання авторської моделі впровадження СЕЕН у щоденну практику. Ця робота стане логічним завершенням курсу та поєднає в собі аналітику, психологію та педагогічний дизайн.

Індивідуальний проєкт складатиметься з чотирьох інтегрованих модулів:

1. Кристалізація емоційного ландшафту:
 - Здійснення критичного оцінювання типових емоційних станів (своїх та учнів), що виникають протягом навчального тижня.
 - Проєктування «Мапу емоційних тригерів» та розробка набору технік «миттєвого реагування» для стабілізації нервової системи на основі принципів СЕЕН.
2. Моделювання системних взаємозв'язків:
 - Побудувати візуальну схему, яка продемонструє, як розвиток м'яких навичок (уваги, емпатії, саморегуляції) впливає на конкретні академічні результати та соціальний клімат у вашому колективі.
 - Виявити «точки найменшого опору», де впровадження СЕЕН дасть найбільший ефект.
3. Архітекtonіка методичного інструментарію:
 - Обрати та адаптувати одну техніку (арттерапевтичну або СЕЕН-практику) під потреби вашої цільової аудиторії.
 - Укласти покроковий сценарій її реалізації, включаючи перелік ризиків та способи їх нівелювання.
4. Укладання Чек-листа професійної рефлексії:
 - Створення персонального інструменту оцінювання власного прогресу як фасилітатора СЕЕН. Цей чек-лист дозволить у майбутньому критично аналізувати: «Чи вдалося зберегти нейтральність?», «Чи був простір екологічним?», «Які системні зміни відбулися в дитині?».

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» (зі змінами № 3143-IX від 10.06.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / ред. М. Грищенко. 2016. 40 с. URL: <https://educationforlife.mon.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/898-2020-п>.
5. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/87-2018-п>.
6. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 25 липень 2024 року № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/851-2024-п>.
7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 року № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
8. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>.

Основна література

1. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний порадник педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/emocijnyj_intelekt_praktychnyj_poradnyk_2.pdf.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С. Л. Гумецької. Х.: Віват, 2022. 512 с.
3. Елькін О. Б., Рассказова О. І., Гринько В. О., Марущенко О. А. Зміцнення освіти через соціально-емоційне навчання: актуальні напрями дослідження в Україні та світі. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2024. №1 (58).
4. Елькін О. Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м'яких навичок учнівства: сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Вип. 1(10). URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2023_1/7.pdf.
5. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках

реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform): аналітичний огляд / Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та інші; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: «Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 312 с. URL: <http://surl.li/okcvf>

6. Прокачуємо СЕЕН: колекція практик для дорослих і дітей: навч.-метод. посібник / Н. Валецька; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка. Х., 2023. 42 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1xYSyOops8NLL2xcJ7e-NV6MAyQtGvrEP/view>

7. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання: освітня програма для навчання серця й розуму / Голов. ред. О. Елькін. 2-ге вид. К.: ТОВ «Інжиніринг», 2023. 148 с. URL: <http://surl.li/qdtad>

8. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL): офіційний сайт. URL: <https://casel.org/>

Додаткова література

1. Блог «5 хвилин СЕЕН» на порталі «Нова українська школа». URL: <http://nus.org.ua/tags/443/> (дата звернення: 12.01.2026).

2. Соціально-емоційне та етичне навчання - EdCamp Ukraine, EdCamp Ukraine - Ми об'єднуємо освітян і допомагаємо їм зростати. URL: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/khochu-praktykuvaty-seen/>

3. Водолазська Т. В. Формування емоційного благополуччя дітей молодшого шкільного віку. Постметодика. 2010. № (6)97. С. 26-32. URL: <https://share.google/NSigo9sBvXiZ8dMqD>

4. Простір стійкості: створюємо місце для відпочинку та відновлення: практичний poradnik / Ганна Єфімцева; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка: ГО «ЕдКемп Україна». Харків, 2024. 19 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1fcSZx02ZrnWe4YelQ45jy5BcLhTQbuc2/view>

5. EdCamp Ukraine. СЕЕН. Аудіопрактики соціально-емоційного та етичного навчання (з мелодією), 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLF8MwlgxLRAZ0ITeAMYG3pYoPk2VWGONI>

6. Explore SEL (Harvard Graduate School of Education): офіційний сайт. URL: <http://exploresel.gse.harvard.edu/> (дата звернення: 12.01.2026).

7. LifeComp: The European framework for the personal, social and learning to learn key competence. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120911>

8. OECD's Survey on social and emotional skills. URL: <https://share.google/2gmV1MUz7H0R3Gx05>

9. SEE Learning 101. Introduction to Social, Emotional, and Ethical Learning: електронний ресурс. URL: <https://seelearning.emory.edu/>

10. SEE LEARNING електронний ресурс. URL: <https://101.seelearning.emory.edu/uk>